

CURIOSITATS DE CATALUNYA

(setmanal)

Redacció i Administració:
Barcelona. - Riera Alta, 61

P R E U :

Número corrent	20 cèntims.
Número atrassat	30 »
Subscripció anual	10 pessetes.

S U M A R I

Els mesos de l'any, pàg. 2. - Catalans notables, pàg. 3. - Els Jocs Florals, pàg. 8. - Cants, pàg. 14. - Les muntanyes de Catalunya, pàg. 16. - Nostra premsa, pàgina 21. - La nomenclatura del carrers de Sabadell i les capelles del veïnat, pàgina 24. - Una locució popular, pàg. 28. - Cançons populars, pàg. 29. - Aforismes i proverbis, pàg. 30. - Monuments desapareguts, pàg. 31.

Els mesos de l'any

MAIG

PER A PASSAR L'ESTONA...

***S**i us ho heu de creure... Les dones nades pel maig, són boniques i formoses, dolces i sensibles. Tenen bon cor i molta gràcia de maneres. No són gaire enèrgiques, els plau la intriga, bastant la xafarderia, negligeixen la casa.*

Els homes són de mena vivaços i entusiastes, impresionables i versàtils, delicats, sentimentals, es fan molts amics. Tenen un cor joiós i els plau de fer favors. Són intel·ligents i inventors, homes d'idees i de molts projectes... que de vegades resten per fer. Solen ésser d'esperit selecte, s'abellenen de les arts i de tots els refinaments. Són hàbils i fins astuts.

CATALANS NOTABLES

Manuel Milà i Fontanals

FILÒLEG, crític, literat, poeta, folklorista i filòsof, nascut el dia 4 de maig del 1818 a Vilafranca del Penedès, en quina població va morir el dia 1 de juliol del 1884, havent estat un dels escriptors que major renom fruïren en el segle XIX, i molt competent en els estudis de la poesia popular.

Primerament va estudiar Humanitats a les Escoles Pies de Barcelona; després cursà la Filosofia a la Universitat de Cervera, on també començà la carrera de Jurisprudència que acabà a Barcelona, l'any 1841.

En 1845 se li va conferir ésser professor de Literatura. A l'any següent obtingué el grau de Doctor a la Facultat de Filosofia i Lletres, i a Madrid va fer els exercicis d'oposició a l'esmentada càtedra, que guanyà brillantment, havent-la des d'aleshores exercida en propietat fins un any anterior a la seva mort, o sigui prop de 40 anys seguits, desempe-

nyant-la amb la capacitat excepcional que avui la història li reconeix.

Per unanimitat fou Milà elegit President del primer Consistori dels Jocs Florals, quan en 1859 restauraren, alguns entusiastes de les lletres catalanes, tan important institució, com trambé en 1883, al XXV aniversari de la seva celebració.

De caràcter senzill i bo, no cobejà honors ni distincions, però no pogué evitar que les Reials Acadèmies de la Llengua i de la Història el nomenessin membre corresponent. La Comissió provincial de Monuments històrics, la Societat Arqueològica Barcelonesa i la de Tarragona, la Societat Barcelonesa d'Amics de la Instrucció i l'Econòmica d'Amics del País, el van distingir amb els títols de soci honorari.

El govern espanyol li atorgà en 1876 la gran creu de l'Orde de Carles III i en 1877 la mateixa distinció de l'Orde d'Isabel la Catòlica, que, per disposició testamentària d'ell mateix, adorna la custòdia de l'esglèsia parroquial de Vilafranca del Penedès.

En 1836, publicà el seu primer escrit en el periòdic «El Vapor»; en 1843 publicà en el diari «La Verdad» el seu primer article, sobre literatura provençal, i la poesia catalana «La Font de Na Melior»; en 1853, publicà les «Observaciones sobre la poesia popular»; en 1857, los «Principios de Estética»; en 1861, «De los Trovadores en España»; en 1865, la «Ressenya històrica i crítica dels antics poetes catalans»; en 1867 publicà Milà el ja cèlebre cantar de gesta «Cançó del Pros Bernat», al qual va afegir-hi més tard l'episodi que porta per títol «La mort de Garin», poema admirable per la seva concisió i energia, i per la puresa del llenguatge. Amb ell contrasta per la seva delicadesa de sentiment la preciosa balada «La complanta de'n Guillem».

En 1874, publicà el seu llibre de més profund i original estudi, l'extens tractat «De la poesia heroico-popular castellana»; en 1882, el «Romancerillo Catalán», etc.

Va contraure matrimoni en 1845 amb donya Josepa Sallent i Feliu, compatrícia seva, de la que no va tindre successió, finant a Vilafranca del Penedès en la data esmentada. Va assistir-lo als darrers moments el seu deixeble Grau, canonge de Tarragona i després bisbe d'Astorga.

En 1906 el Consistori dels Jocs Florals de Barcelona li erigí un bust de marbre, amb un senzill pedestal, al parc de

la mateixa ciutat i en 1912, la seva ciutat nadiua, un monument.

A la Galeria de Catalans il·lustres de Barcelona hi figura el seu retrat.

MIQUEL CODINA I FARRÉ.

La Complanta de'n Guillem

I

¡Planyeuvos, camps de Dela, serra d'Espill!
La vostra flor més bella no la teniu;
¡Larbre de verdes branques caigué y morí!

II

Los dos barons pugnaven de temps antic:
tronava la tempesta per valls y cims;
un jorn l'arch de bonansa vérem lluhir

III

Era Guillem de Dela gallart fadrí,
en arts de pau y guerra fort y subtil,
y 'ls cavallers li deyen lo rey dels nins.

IV

Serventa de la Verge, Blanca d'Espill,
era conort de pobres y pelegrins,
per tots anomenada la flor de llir.

V

«D'Espill pubilla y dona, obre 'm ton pit;
 coneixes al de Dela, lo rey dels nins:
 ¿Per senyor lo voldries?» — «¡Oh mare, sí!»

VI

«Hereu de mon llinatge, Guillem mon fill;
 bé sabs quina es Na Blanca, la flor de l'ir;
 ¿Per fembra la voldries?» — «¡Oh pare, sí!»

VII

¡Reberes als de Dela, palau d'Espill!
 Ensemps Guillem y Blanca foren ací;
 que un sol mot se diguessen no 's va sentir.

VIII

Mes semblá que la sala de llum s'ompli,
 y que olor se movía de Paradís,
 y ella 's torná més bella, ell més gentil,

IX

¡Ay! de la sòrt de l'home ¿quí sab la fi?
Vingué una torrentada de sarrahins,
trencant castells y pobles y monestirs.

X

Del pont major de Dela ja son al mitj:
Guillem surt ab sa massa forment ferint,
mes tremolant sageta se 'n hi va al pit.

XI

«¡Adeu, vassalls de Dela, feels amichs!
¡Adeu, pare, adeu, Blanca, pregau per mi,
Que cap á Jesús vola mon esperit!»

XII

Ara, ben lluny plantada de sa rahil,
adins d'ombrívol claustre benedictí,
al cel son perfum llansa la flor de llir.

XIII

¡Planyeu vos, camps de Dela, serra d'Espill!
La vostra flor més bella no la teniu;
¡L'arbre de verdes branques caygué y morí!

M. MILÀ

PAU. PRUNA

Joan I, *l'Amador de gentilesa*, instaurador
dels Jocs Florals a Barcelona.

Els Jocs Florals

SABUT és que la Provença fou, durant l'Edat mitjana, el més fecund planter de trobadors que hom hagi conegut. L'any 1323, set d'aquests trobadors s'aplegaren a l'entorn de la noble dama tolosana Clemència Isaura, fundant «La sobregaia companyia dels set trobadors de Tolosa», la finalitat de la qual, era la de posar remei a la decadència que aleshores experimentava la poesia provençal.

Per tal de veure si podrien desvetllar-la del son que començava a abaltir-la, pels voltants de Tots-Sants de l'any esmentat, publicaren un cartell convocant a tots els trobadors perquè es presentessin a Tolosa el dia 1 de maig següent, per tal de donar lectura a les seves obres. En aquesta convocatòria oferien premiar amb una viola d'or la millor poesia que es presentés.

El 1 de maig de 1324, tingué lloc la celebració de la festa

anunciada i el dia 3, després de les oportunes deliberacions, fou lliurada la flor al poeta guanyador.

Ja des del primer any, vista la gran afluència de forasters que la festa proporcionava a Tolosa, el Capítol municipal d'aquella ciutat acordà costejar la joia. Per altra banda, en vistes de l'èxit obtingut aquell primer any, els set trobadors tolosans acordaren continuar celebrant anualment aquella mena de *jocs* que, per consistir en una flor el premi, foren anomenats *florals*, mentre ells, per la seva banda, prenién el nom de «Consistori dels set mantenedors dels jocs florals».

* * *

L'any 1393, cenyia la garlanda comtal de Barcelona el rei Joan I el *Caçador*, altrament dit *l'Amador de gentilesa*. el qual, vist l'èxit que els jocs florals assolien a Tolosa, decidí instaurar-los a la capital del seu comtat i, a l'efecte, nomenà els honorables cavallers Jaume March i Lluís d'Aversó *mes-tres i defensors de la gaia ciència*, per tal que cada any, pel mes de maig, dirigissin els «Jocs Florals de Barcelona», els quals començaren a celebrar-se a la nostra ciutat, el primer diumenge de maig del 1394.

Des del començament, les joies ofertes com a premi, eren costejades pel monarca i en 1398, Martí I *l'Humà* assignà una pensió de quaranta-cinc florins d'or a l'any per tal d'adquirir-les.

En morir el rei Martí, els disturbis que se succeïren foren causa que la festa restés interrompuda durant una curta tongada, no restaurant-se fins a tant que l'any 1413, apai-vagats ja els ànims, el rei Ferran I el d'*Antequera* restaurà aquesta festa, confirmant-li la pensió anual de què abans gaudia.

Així continuà la vida dels Jocs Florals fins ben entrat el segle XVI, en el qual, pel fet de residir la cort fora de Catalunya, anà esllanguint-se ràpidament aquella institució provençal tan feliçment trasplantada a la nostra terra.

* * *

L'any 1858, un grup de literats catalans compost per Manuel Milà i Fontanals, Víctor Balaguer, Joaquim Rubió i Ors, Joan Cortada, Miquel Victorià Amer, Josep Lluís Pons

i Gallarza i Antoni de Bofarull, acordaren restaurar la poètica festa. L'Ajuntament de Barcelona en fou nomenat protector i els set mantenedors s'apressaren a redactar el cartell de convocatòria sota el lema de *Pàtria, Fe i Amor*.

El primer diumenge de maig del 1859, que s'esqueia el dia 1, tingué lloc la solemne festa de la restauració

Església enrunada de Sant Martí del Canigó on se celebraren els Jocs Florals del 1902.

dels Jocs Florals i des d'aquell any han vingut celebrant-se sense interrupció.

Els premis que hom ofereix anualment als competidors, són *l'englantina d'or* per a la millor poesia patriòtica, *la viola d'or i argent* per a la millor poesia de caire religiós i *la flor natural*, anomenada premi d'honor i de cortesia per a la millor poesia de tema lliure. Aquests premis són habitualment costejats per l'Ajuntament de Barcelona.

El poeta guanyador de la *flor natural* fa ofrena del premi a la dama de la seva elecció, la qual és proclamada reina de la festa i reparteix els premis als altres poetes. Entre les dames que han estat objecte d'aquesta distinció, cal fer esment de les poetesses Maria Josepa Massanès (1862) i Victòria Peña d'Amer (1864); Aurea Clavé, filla del compositor Josep Anselm (1882); Maria Cristina d'Hapsbug-Lorena

Austria-Este, reina regent d'Espanya i Comtessa de Barcelona (1888); l'esposa del mariscal de França, Josep Joffre (1920) i la senyoreta Maria Macià, filla del primer president de la Generalitat restaurada (1931).

Ultra els premis indicats més amunt, els quals s'anomenen premis *ordinaris*, el consistori concedeix els premis *extraordinaris* que ofereixen diverses entitats i particulars o que creen els propis mantenedors i, encara, els *accèssits* que creu convenient.

El poeta que obté tres premis ordinaris, iguals o diferents, en un o en diversos anys, obté el títol de *Mestre en Gai Saber*. Actualment són quaranta-dos els poetes que han obtingut aquesta distinció.

Com a cas verament notable, cal fer esment del d'Angel Guimerà, el qual, després d'haver obtingut la flor natural l'any 1876, obtingué els tres premis ordinaris en els de 1877. Un altre cas notable és el de Ramón Picó i Campamar que, amb tres englantines assolí el mestratge en 1885; posteriorment (1888) obtingué la viola.

L'any 1902, s'havia de celebrar la festa el dia 4 de maig, però a l'hora de començar-la i trobant-se ja el local ple de gent, es presentà un delegat del governador exigint que la bandera espanyola fos col·locada en algun lloc de la sala; els mantenedors no la hi volgueren posar i la festa fou sospesa per ordre governativa. Els jocs florals de 1902, se celebraren a les ruïnes de Sant Martí del Canigó, el dia 11 de novembre.

L'any 1908, amb motiu del cinquantenari de la restauració, foren invitats els representants de les terres de llengua catalana o sigui: Alguer, Andorra, Mallorca, Rosselló i València, i, a més, els dels països de llengua afí a la nostra, que són: Auvèrnia, Bearn, Llemosí, Llenguadoc i Provença. La festa d'aquell any fou la més solemne de totes les que s'han celebrat.

En 1924, amb motiu del sisè centenari de la fundació dels jocs a Tolosa, el nostre Consistori fou invitat a celebrar la seva festa en aquella ciutat, la qual cosa fou acceptada.

El 1925, amb motiu de la situació política, no fou possible cursar la convocatòria ni celebrar la festa, però a iniciativa de Jaume Collell, degà dels Mestres en Gai Saber vivents, fou oberta una votació entre els disset Mestres

vivents per tal d'escollir les tres flors, tres violes i tres englantines que hom judiqués millors, entre les escrites pels vint Mestres difunts. Les poesies escollides foren: «L'any mil», d'Angel Guimerà; «La muntanya catalana», de J. Ll. Pons i Gallarza; «L'esperança», de Marian Aguiló; «La veu de les ruïnes», d'Adolf Blanc; «Visca Aragó», de Ramon Picó i Campamar; «La deixa del geni grec», de Miquel Costa i Llobera; «El plor de la tórtora», de Jacint Verdaguer; «El cant de Salomó», d'A. de Pagès de Puig i «El mal caçador», de Joan Maragall.

Del 1926 al 1929, els Jocs Florals hagueren d'ésser celebrats clandestinament, i a partir del 1930, tornen a celebrar-se públicament.

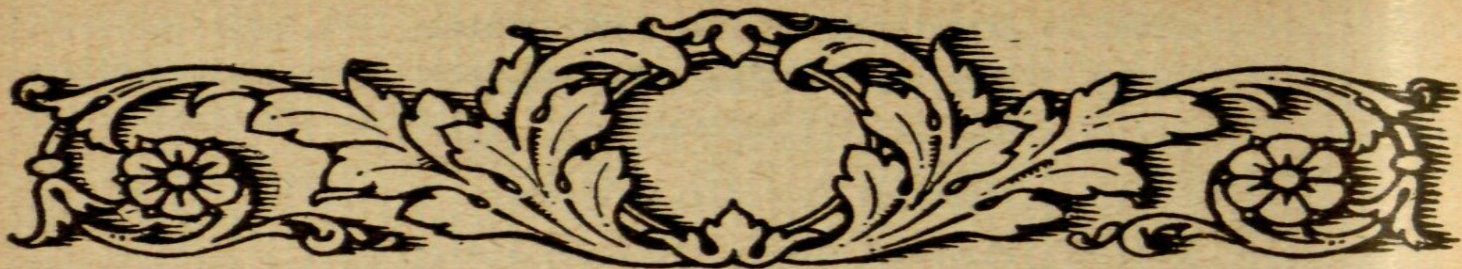
GABRIEL NOGUÉS PAHÍ.

RELACIÓ DELS POETES QUE HAN OBTINGUT EL TÍTOL DE
MESTRE EN GAI SABER
AMB EXPRESSIÓ DE L'ANY EN QUÉ FOREN PROCLAMATS

- 1861. Víctor Balaguer.
- 1862. Jeroni Rosselló.
- 1863. Joaquim Rubió i Ors.
- 1866. Marian Aguiló i Fuster.
- 1867. Josep Lluís Pons i Gallarza.
- 1868. Adolf Blanc i Cortada.
- 1869. Francesc Pelai i Briz.
- 1871. Jaume Collell.
- 1873. Tomàs Forteza.
- 1874. Francesc Ubac i Vinyeta.
- 1875. Frederic Soler i Hubert.
- 1877. Angel Guimerà.
- 1878. Damas Calvet.
- 1880. Jacint Verdaguer.
- 1883. Josep Franquesa i Gomis.
- 1885. Ramon Picó i Campamar.
- 1887. Terenci Thos i Codina.

1890. Joaquim Riera i Bertran.
1890. Jacint Torres i Reietó.
1892. Josep Martí i Folguera.
1893. Ferran Agulló i Vidal.
1896. Anicet de Pagès de Puig.
1897. Francesc Matheu.
1900. Guillem August Tell i Lafont.
1902. Miquel Costa i Llobera.
1904. Joan Maragall.
1905. Artur Masriera.
1908. Apel·les Mestres.
1909. Joan Alcover.
1909. Joan M.ª Guasc.
1910. Josep Carner.
1910. Llorenç Riber.
1912. Eduard Girbal i Jaume.
1914. Manuel Folc i Torres.
1917. Frederic Rahola.
1920. Josep M.ª Tous i Maroto.
1922. Antoni Navarro.
1926. Ramon Garriga.
1928. Josep Estadella Arnó.
1931. Joan Arús.
1931. Josep M.ª de Sagarra.
1934. Joan Llongueres.

Cants

Baix els motius musicals de «La Balenguera»

LA primavera catalana
empra un dolç so de gran brogir,
i amb la cançó de la sardana
la joventut torna a florir.

la llibertat de nostra terra
en un proper jorn que vindrà,
serà més gran, més forta i bella
quan més s'avenci en el demà.

Deixa que l'herba creixi, creixi...
deixa que el mal vagi avançant,
deixa, també, que la Bandera
dintre del blau vagi onejant,
que quan guspies dolces d'ella
als ulls arribin tremolant,
serà el moment d'agafar l'eina
i aquella herba anar tallant.

La falç al puny 'nirà fent via
la falç al puny 'nirà segant
l'herba del bosc que quan eixia,
baixa, ens anava empresonant,

herba maligna i freturosa
d'anar-nos sempre captivant,
deixa que l'herba creixi, creixi...
que ja sabrem d'anar tallant!

Deixa que l'herba creixi, creixi...
deixa que el mal vagi avançant,
deixa, també, que la Bandera
dintre del blau vagi onejant,

que quan guspines dolces d'ella
als ulls arribin tremolant,
serà el moment d'agafar l'eina
i aquella herba anar tallant.

Es la Bandera Catalana
tros d'un poema resplendent
ple de dades eixelebrades
on hi ha or, plom i argent.

Es una roba tan xamosa
que hi caigué embolcallat
el gran Rafel de Casanova
i el de Roda, dit en Bach.

Deixa que l'herba creixi, creixi...
deixa que el mal vagi avançant,
deixa, també, que la Bandera
dintre del blau vagi onejant,
que quan guspines dolces d'ella
als ulls arribin tremolant,
serà el moment d'agafar l'eina
i aquella herba anar tallant.

Es el gran cant de Catalunya
el que ressona per arreu,
omplint contrades molt llunyanes
d'un bagatge lliure i ben seu

d'«Els Segadors» a «Santa Espina»
poden oir-se dins les llars;
«La Balanguera» de les illes
poden oir-se en tots els mars.

Deixa que l'herba creixi, creixi...
deixa que el mal vagi avançant,
deixa, també, que la Bandera
dintre del blau vagi onejant,
que quan guspines dolces d'ella
als ulls arribin tremolant,
serà el moment d'agafar l'eina
i aquella herba anar tallant.

RAMON BOTEY I OROBITG

UAB
Universitat de Barcelona
i Hemeroteca General

Barcelona, abril del 1936.

Les muntanyes de Catalunya

VI

SANT MIQUEL DEL FAI

COM a final de la descripció de la Plana de Vic, us faré ara en breus paraules una visual d'aquesta excursió.

Sant Miquel del Fai està emplaçat en un vall deliciós semblant als cingles de Bertí.

Per anar-hi hi han diferents itineraris, però com que la descripció és sots el punt de vista excursionista, deixarem els itineraris de Caldes de Montbui i descriurem l'itinerari que parteix de Centelles, força més interessant.

Centelles es troba emplaçat a la línia de Sant Joan de les Abadesses; és una població que dóna plenes mostres d'una època de molta esplendor, car s'hi veu un magnífic portal que dóna entrada a la vila, una creu de terme del segle XVI, l'església parroquial un xic reformada del segle XVIII, i el palau dels Comtes de Centelles. En fi, és una població plena de joies arquitectòniques. Des d'aquesta històrica població ens dirigim cap al Castell de Centelles.

Aquest Castell, a l'igual que el poble del mateix nom, té una història molt brillant.

Estava construït d'una forma molt característica, i dividit en dues parts, que s'ajuntaven mitjançant un pont llevadís, que s'alçava quan acabava el dia, i deixava al descobert un vall de certa fondària.

A cada costat del portal tenia dues rabassudes torres rodones. Dintre el clos hi havia una església, de construcció

molt senzilla d'una sola nau, d'un estil que pretenia ésser gòtic; tenia també un petit campanar amb dues campanes. En construir aquest castell, la intenció era de fer un palau, ja que tot ell era quadrat, amb tres pisos i amb dues torres i la torre de l'homenatge al bell mig.

El darrer que va habitar-hi va ésser en Joan de Carroç, qui, junt amb en Bach de Roda, varen ésser en el seu temps els capitostos de tota la Plana de Vic.

Un fet històric un xic ressonant, va tenir lloc en aquest castell durant l'època que Catalunya va perdre les seves llibertats davant les tropes de Felip V i les hosts franceses. I quan davant la pressió enemiga va ésser abandonat pel seu propietari, aquest castell va ésser incendiat, acabant, amb aquest fet, tota la seva època de brillant esplendor.

Avui dia, d'aquest castell tan sols en resten algunes parets mig enrunades, i l'església amb la volta sencera. La volta superior de l'església es troba al mateix nivell del sòl, degut a la quantitat de terra i pedra que ha arribat a caure. Es divisen actualment restes de la torre de l'homenatge, i l'escut del Castell que forma una creu amb punxes a una paret d'aquell.

Així com dels castells de La Roca, Burriac, Aramprunyà, etcètera, tan sols en resten alguns enderrocs, en aquest, el de Centelles, es pot apreciar clarament la seva construcció, i és un dels més sencers que es troben en aquesta comarca.

L'extensió que s'albira des del Castell és magnífica: es veu tot el Pla de la Garga, i part de la Plana de Vic; enfront mateix es veu el Tagamanent al començament del Pla de la Calma, i l'extensió de tot el pla; al darrera s'hi veu el Turó de l'Home, amb el pic de Les Agueles, i al costat del macís de Matagalls es veu el naixement de Les Guilleries, i més cap al Pireneu es divisen en tota la seva extensió.

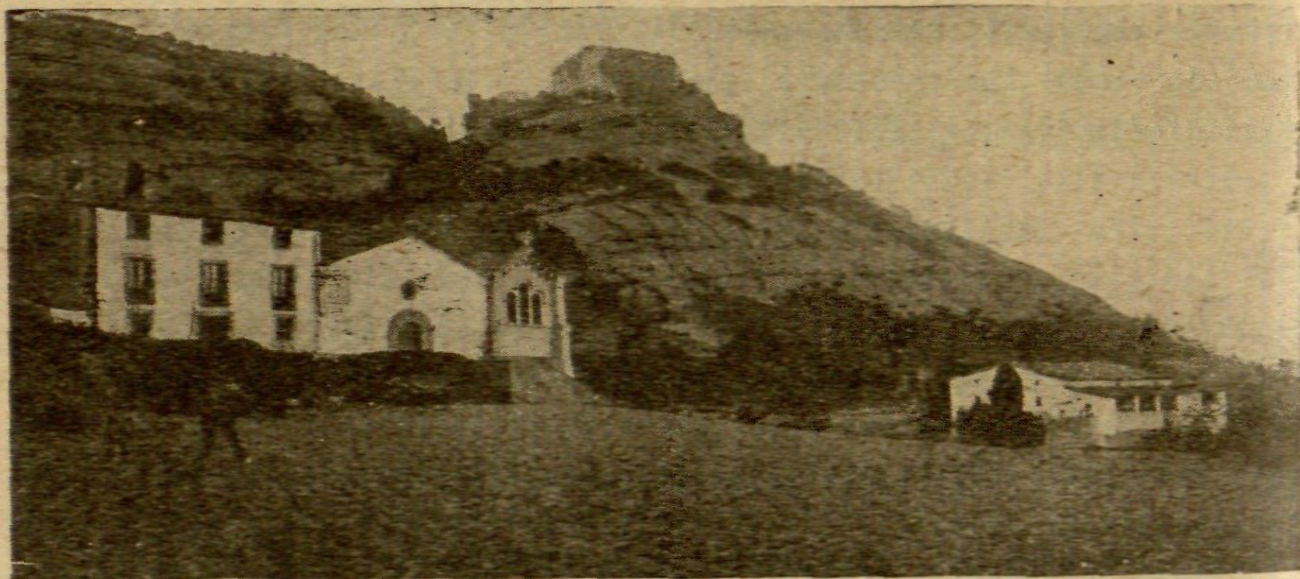
Girant la vista a un costat es veuen els Cingles de Bertí; a continuació el Castell de Centelles i a nostres peus es veu el Pla de la Garga.

Deixant tan bell indret es va a Sant Miquel del Fai, després de passar per un bosquet digne d'anotar-se, i vorejant una riera s'arriba al mateix vall de Sant Miquel del Fai.

Aquest indret està situat en un típic vall; ja abans d'arribar-hi es veu un salt d'aigua del riu Rossinyol, que, formant un gorc, és de bonica estructura.

Referent la situació de Sant Miquel del Fai se'n contenen algunes llegendes; us en contaré tan sols una, per no cansar la vostra atenció.

Com podreu veure amb la reproducció fotogràfica adjunt, la situació de la casa és un xic estranya. Doncs bé: Es diu que la casa, avui un hostal, anys enrera havia estat un convent de benedictins que tots ells complien estrictament amb les seves obligacions; però cert dia, per aquells indrets varen anar-hi uns caçadors, i en fer-se tard, varen demanar

Castell i església de Sant Martí de Centelles.

acolliment al convent; foren acceptats, i es diu que després, ja sia per la cacera o per les ganes de distreure's, varen fer una gran bacanal, primer tots sols i després s'hi ajuntaren alguns del convent, acabant per ésser-hi tots.

Amb aquest estat de coses passaren algunes hores, i s'arribà a profanar aquell sant lloc; al cap de poc, desencadenant-se una gran tempesta, va ensorrar-se part d'aquell convent i també bona part de muntanya, com a càstig del cel al que passava dintre aquella santa casa.

Així és que, amb això, s'explica la gran esllavissada que havia sofert aquell vall, salvant-se com per miracle la part principal del monestir que avui fa el servei d'hostal.

Tot això no deixa de tenir certs aires de llegenda.

Quan s'entra en aquesta xamosa entrada la vista se'n va tot seguit a contemplar el salt d'aigua i la situació de l'hotel.

Aquests llocs són deliciosos, ja que per damunt de l'es-

glésia salta la cascada el riu Rossinyol, que després es travessa per un pont de pedra d'un estil gòtic.

De totes maneres la cascada més grossa i més important és la que fan les aigües del riu Tenes, les quals cauen en forma molt característica, formant diversos salts pels costats.

Dessota mateix d'aquesta cascada hi ha unes coves dignes

Sant Miquel del Fai. - Casa i Rossinyol.

de veure's, amb estalactites de diverses i boniques formes.

Si no es té la sort de visitar aquest lloc en període de desglaç i recents pluges, no es pot veure tota la seva bellesa, perquè les aigües de la cascada estan dominades per una resclosa, per tal de proveir de l'energia necessària a una petita central elèctrica enclotada a la vall.

I en endisar-me cap a l'ermita de Sant Martí, lloc deliciós, fresc, voltat d'arbres com desmais enmig de fresc herbei, sento quelcom que per explicar-ho breument no trobo més que la poesia.

EL GOIG DE VIURE

Quant un s'és allunyat de la ciutat
i se'n va bosc endins, camps a través,
sent un senzill flaire tot encisat
com si fossin perfums, sols d'un bes.

I en seguir els valls de sembradors,
el meu pit s'eixampla vers la grana,
sentint ja dolços cants de serenors
que tots ells s'eixamplen, vers la plana.

I quan a carena sóc arribat
sento ja a prop meu xerradissa;
enmig la bellesa m'he decantat
que a voltes és sols fonedissa.

I allí amb accents meditatus
pensant en la plana de sembradors
i oint els bells cants tan primitius
que s'extremien de bells amors.

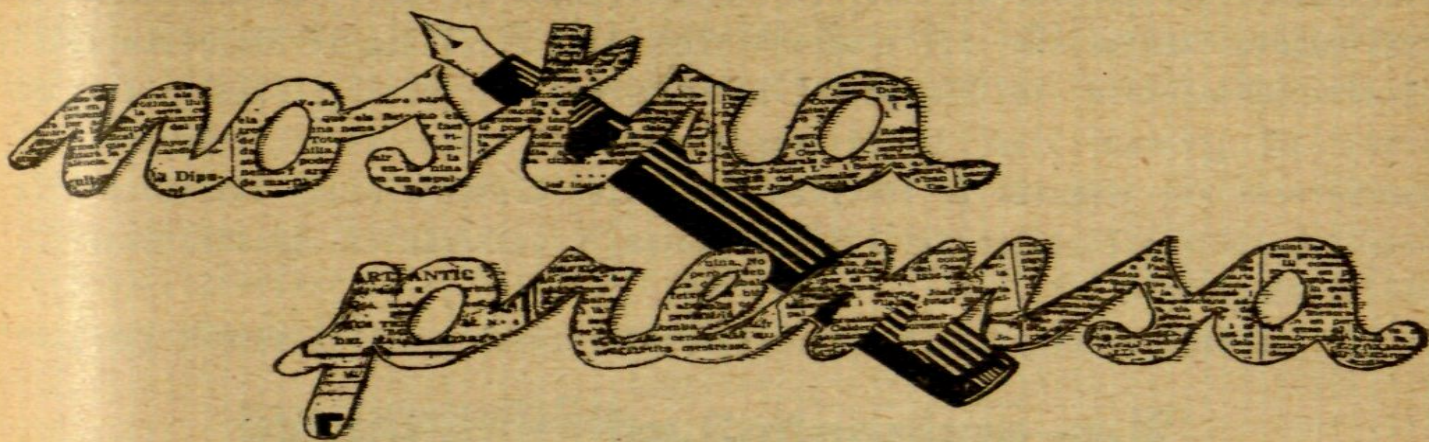
I aguantant-me l'alè, la cantúria
ja amoradissa de dos ocells
que no han comprès la vellúria,
tan refilada, de sos cants més bells.

I veig que allí també hi ha dos cors
que de temps floreixen, de somriure,
i és que s'han comprès els seus amors,
i senten, també, el goig de viure.

I deixant aquells llocs, seguint primer el curs del riu
Tenes i després passant per Riells, que no té res d'interes-
sant si no és la seva situació, s'emprèn la carretera, per cert
de bona tirada, i s'arriba a La Garriga, de la qual sols pot
esmentar-se l'ésser una població d'estiueig amb les seves
aigües termals, i una multitud de xalets; també té unes peti-
tes termes romanes.

Al proper número us parlaré d'una excursió a Sant Llo-
renç del Munt.

J. NADAL I RIBAS.

« LA RAMBLA » *

(Continuació)

A VUI comencem a explicar l'historial del darrer periòdic que, encara actualment, porta el nom de *La Rambla*. Hem de recordar primerament que abans de portar el susdit nom, es publicà un setmanari esportiu que es titulava «La nau dels esports», el primer número del qual aparegué el dia 7 d'octubre del 1929. Pocs mesos després, el dia 10 de febrer de l'any 1930, «La nau dels esports», setmanari esportiu, esdevingué *La Rambla*, setmanari d'esport i d'actualitats. Per això en el seu primer número, en la «Salutació de Consuetud», diu: «*La Rambla*, la pubilla de *La nau dels esports*, surt avui per primera vegada». La redacció i administració eren a la Via Laietana, 48; la impremta al carrer Barbarà, 11 i 13, de Barcelona. Es venia al preu de 15 cèntims l'exemplar. Tenia el tamany de 48 × 58 centímetres, que sempre ha conservat; constava de 12 pàgines a set columnes. Era il·lustrat.

Al cap de poques setmanes de vida, *La Rambla* fou suspesa per ordre de l'autoritat. Aleshores esdevingué i continuà publicant-se, cada dilluns al vespre, amb el títol de *La Rambla de Catalunya*, essent el primer número de data 7 d'abril del 1930, i tenint les mateixes característiques de tamany, preu i demés, amb la sola salvetat que en lloc d'anomenar-se setmanari d'esports i d'actualitats, posava: «esports y ciutadania», nom que ha conservat fins a transformar-se en diari, amb l'excepció que després direm.

Així continua publicant-se, essent el darrer número

* Vegi's el número 15 de CURIOSITATS DE CATALUNYA.

d'aquesta primera època de *La Rambla de Catalunya*, el que porta data de 13 d'abril del 1931. Tingué la redacció i administració a la Ronda Universitat, 6, pral., i després, en ésser al gener del 1931 es traslladà, on avui encara les conserva, o sigui, a la Rambla de Canaletes, 13, pral. Es venia també al preu de 15 cèntims i constava quasi sempre de 14 pàgines.

El número següent, que corresponia a 20 d'abril, reapar-

Facsimil del primer número de *La Rambla*.

regué *La Rambla*. En l'article «*La Rambla, altra vegada*» diu: «Un bon dia de la dictadura Berenguer, el general Despujol, governador de Barcelona, va creure acabar amb l'existència de *La Rambla*, suspent indefinidament la seva publicació.

»I, en efecte, el dilluns següent sortia «*La Rambla de Catalunya*» que substituïa el fraternal col·lega liquidat pel general de la segona dictadura.

»Ara que les coses han canviat, que hi ha una legalitat i una justícia, que la monarquia ha desaparegut i que el Poble imposa el seu govern, ara volem reivindicar la nostra capçalera primitiva».

En el número corresponent a 14 de març del 1932, acaba d'imprimir-se al carrer de Barbarà, 11 i 13, i en el següent, data 21 de març, comença a tirar-se a la impremta del carrer del Bot, 21.

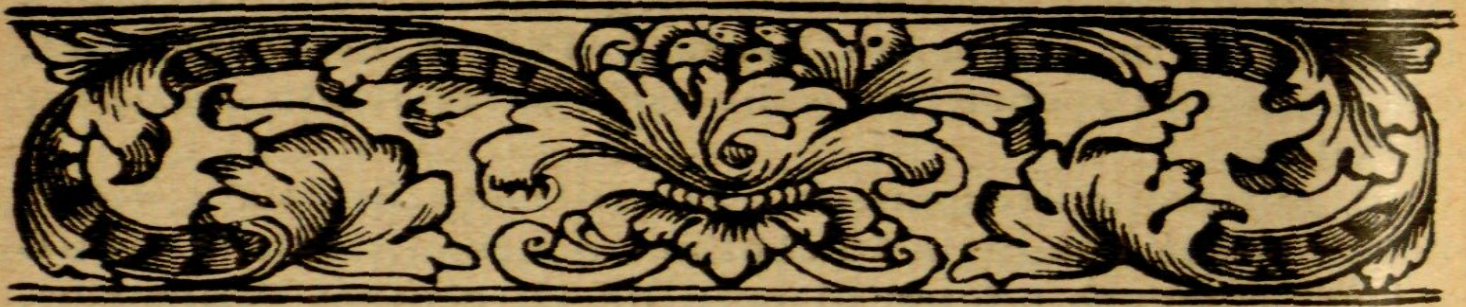
El número corresponent a 30 de maig del 1932, fou el darrer que es vengué a 15 cèntims, doncs el següent, data 6 de juny, comença a tenir el preu de 20 cèntims l'exemplar, que continua fins a transformar-se en diari, com veurem.

Facsimil del primer número de *La Rambla de Catalunya*.

Fins al dia 22 d'agost de 1932, després del títol *La Rambla*, portava el nom «Esport i Ciutadania»; al número següent, 29 d'agost, aquest setmanari constava de dues seccions: Ciutadania, l'una, i Esport, l'altra, i cadascuna de 6 pàgines. Però en ésser a la data 12 desembre del 1932, tornà a posar sota el títol de *La Rambla*, el nom d'Esport i Ciutadania.

(Acabarà).

La nomenclatura dels carrers de Sabadell i les capelles de veïnat

LA NOMENCLATURA DELS CARRERS DE SABADELL, DINTRE
ELS DIFERENTS PERÍODES DEL SEU ASPECTE TOPONÍMIC

D'ACORD amb el que deixà escrit el malaguanyat poeta i escriptor i cronista de la ciutat, en Manuel Ribot i Serra, en la Nomenclatura dels carrers de Sabadell hi trobem varis períodes diferents, com així mateix es troben en altres ciutats i pobles de Catalunya.

Així trobem un període astronòmic manifestat en els noms dels antics carrers del Sol, de la Lluna, de l'Estrella, noms injustificats, perquè obeïren a un esperit d'imitació; d'altres també comuns, però justificats per llur orientació, duen els noms de Llevant, de Ponent, del Migdia, i del Nord, com també els que són de caire indicatiu i que ens evoquen els antics camins, com els carrers de Sant Pau — que a anava a Sant Pau de Riusec —; Sant Cugat, Manresa, etc.

Cal també, però, anotar el període religiós que, juntament amb l'astronòmic, podríem dir que han estat els més arrelats a tots els pobles de la nostra terra, per quant no en trobaríem cap que no dugui el nom d'un Sant. Podem anotar els carrers de Sant Feliu, de Sant Joan, de Sant Pere, de Sant Josep, de Sant Jaume, de Sant Cristòfol, de Sant Llorenç, de la Concepció, de Sant Antoni, de Jesús, i de Gràcia.

Després dels períodes astronòmic i religiós comença un nou període que bé pot anomenar-se polític o progressista, el qual assenyala els carrers que prengueren nom des de la data

del 1854 al 1864; així tenim a la part de llevant els carrers de Lacy, Riego, Gurrea, i a la part de ponent els carrers de Mina, Padilla, Quiroga, Mendizábal i Torrijos.

Segueix al període polític o progressista, el que podríem anomenar clàssic. Aquest període comprèn els carrers oberts des de 1864 a 1870 a l'extrem dret de ponent, els quals duen els noms de Calderón, Garcilaso, Moratín, Meléndez, i a l'extrem esquerre el de Cervantes.

Després del període clàssic vingué el més evocador de la nostra història local, començant amb els noms dels gloriosos avantpassats: Fèlix Amat, Bosch i Cardellach i seguint amb els que van units amb l'engrandiment de Sabadell.

Ja de ple en els temps moderns, Sabadell va esculpir la glòria de llurs preclars fills a mida que la ciutat va eixamplant el seu radi, honorant així la memòria dels Turull, Casanovas, Duran, Borell, Corominas, Sallarés, Vilarubies, etc., i alternant amb el que constitueixen les glòries catalanes: Clavé, Verdaguer, Claris, Fivaller, i d'altres.

LES CAPELLES DE VEÏNAT, O L'ESPERIT RELIGIÓS DE SABADELL

Entre els períodes abans anotats, cal dir que l'astronòmic i religiós tenen llur característica en la part més antiga dels pobles.

Si ens fixem en els carrers de Sabadell que duen el nom d'un Sant o d'una Mare de Déu, hi trobem tot seguit una capelleta adossada al frontal de la pared d'una de les cases del carrer on s'hi venera la imatge.

La religiositat del poble sabadellenc, en els vells temps s'adelantava a les previsions municipals quan encara no es considerava la il·luminació dels carrers com un servei públic i la humil capelleta amb la llàntia de la fe que cremava cada nit era l'única claror que orientava als transeünts que passaven per ells.

En la divisió parroquial de l'església de Sant Feliu, que perpendicularment abarca, a la part baixa, els carrers Marquès de Montsolís, de Rosalés, Montserrat, Riego i Montcada, i per la part alta i també perpendicularment, conté els carrers de Marguell, Plans, Colom, Escola Industrial, Les

Valls, Plaça de l'Àngel i carrer de la Salut, hi veiem, dintre aquesta demarcació, vàries capelletes que, encara que sense historial digne d'esment, bé val la pena, per llur tradició, de recordar-les.

Moltes d'aquestes capelletes, encara avui existents, han estat barroerament profanades, havent-se vist obligats els propietaris de treure les imatges allí col·locades. Malgrat el *respecte* que certa gent té als costums i tradicions dels pobles, a Sabadell encara avui podem veure en bon estat les capelletes existents als carrers de la Concepció, del Carme, i de les dues capelles del carrer de la Salut, la de Sant Pere, l'altra s'ignora la imatge que hi havia; la de Sant Sebastià, al carrer de la Creueta, de Sant Josep, de Sant Llorenç, de Sant Quirze, de Sant Jaume, de Sant Domènec, de Sant Antoni, i de l'Àngel de la Guarda (plaça), algunes de les quals imatges eren representades damunt de majòlica que encara es conserven intactes gràcies a la pàtina del temps i a la pols, que ha curat de guardar-les dels estralls dels *moderns reformadors*.

Mossèn Frederic Martí i Albanell, en la seva Monografia de la Parròquia de Sant Feliu de Sabadell, que en fa una acurada descripció, ens parla també de la «Devoció de la Mare de Déu de Gràcia», que en transcriu el següent: «La imatge de la Mare de Déu de Gràcia fou trobada per uns serradors de fusta en el bosc de Togores, no lluny l'antiga església i rectoria de Junqueres, vers l'any 1610. Dits serradors, en tallar una alzina, trobaren al peu d'ella i sota uns esbarzers, aquesta imatge que era petita i de pedra, i la deixaren a Sabadell a casa d'un mestre de cases anomenat Mairenchs, donant-la aquest per jugar a unes criatures, com una nina. Hom observà que tals criatures s'emmalaltien; començà a donar-li veneració en una capelleta sobre el portal que tancava el carrer que avui s'anomena de Gràcia, i abans es deia de la Borromera. Pels favors que ha concedit el Cel per intercessió de dita imatge, començant pel retorn de la salut a aquelles criatures que hi havien jugat, el poble sabadellenc li donà el nom de Mare de Déu de Gràcia. Aquesta Mare de Déu era tinguda per copatrona de Sabadell i eren tantes les presentalles i exvots oferts, que el producte de la seva venda serví per ajudar a la construcció de la capella que li va ésser dedicada; aquesta capella, que fou un

eixamplament de l'església feta per la part de l'horta d'en Folch o de les Moreres, se li col·locà la primera pedra, a 23 de setembre de 1615, i l'any 1623, llesta la capella, pogué inaugurar-se l'altar. Prova de la gran devoció que se li tenia ja des de son trobament, se sap que l'any 1613, en la parròquia es començà a captar per la Mare de Déu de Gràcia i se li designà lloc per al Consell, a fi que fos després del Santíssim Sagrament i amb preferència a la Mare de Déu del Roser i de la Concepció.

A 15 de juny de 1622, arribaren les Butlles del Papa concedint permís per traslladar la imatge de la Mare de Déu de Gràcia des del seu portal del carrer a l'altar erigit dins l'església parroquial, perquè dit altar fos privilegiat i que es pogués guanyar indulgència plenària el dia de la festa del trasllat.

Amb els fets vandàlics i salvatges de la crema de l'església, l'any 1909, es va perdre per sempre la imatge prodigiosa, però el culte a la Mare de Déu de Gràcia no s'ha perdut, car a més d'obtenir a honor d'ella un bell altar en l'església de Sant Feliu, ha vingut a donar nom a la nova parròquia, qui celebra la seva festa el dia 8 de setembre.

La demarcació Parroquial de la Puríssima Concepció, conté els carrers de la part alta de la ciutat des de la ratlla divisòria dels carrers Marguell, Plans, Colom, Escola Industrial, Les Valls, Plaça de l'Angel i Salut a la dels carrers Arrahona, Puigjaner i Ronda Zamenhoff. Dintre aquesta demarcació s'hi troben les capelles de la Mare de Déu de les Neus, al carrer de Viladot i al davant del Raval de fora; per cert que aquesta imatge sofrí una sèrie de contratemps, segons descriu Mossèn Joaquim Guiu, per la qual cosa els veïns decidiren l'adquisició d'una nova imatge mitjançant una subscripció popular, la qual fou encarregada a l'escultor sabadellenc Jaume Duran, fent-se la benedicció al juny del 1897 per Mossèn Damià Gumbert.

També hi ha la capella de la Mare de Déu de la Soledat, al carrer del mateix nom, la imatge de la qual és en majòlica i molt antiga, així com també ho és la del carrer de Sant Honorat. Existeix una altra capella al carrer del Raval de dins, però s'ignora a quina imatge estava dedicada.

La demarcació parroquial de l'església de Sant Vicenç de Junqueres parteix dels carrers Ronda de Zamenhoff, Puig-

janer i Arrahona fins al terme de la parròquia rural de Sant Julià d'Altura.

Dintre aquesta demarcació sols existeix la capella de Sant Domènec, al carrer Major (abans de Manresa, antic camí-ral), enfront del de la Riera Alta.

En les parròquies de la Santíssima Trinitat, Sant Salvador i Mare de Déu de Gràcia, pel motiu d'ésser relativament modernes, no hi ha cap capelleta.

Malgrat que les capelles esmentades en les demarcacions d'aquestes parròquies no posseeixen un marcat relleu en la història local, no ens priven, però, de remarcar la fe i l'esperit religiós del poble sabadellenc d'aquelles èpoques.

FRANCESC GOSALBES I CASTAÑÉ
(De «*Amics del Folklore de Catalunya*»).

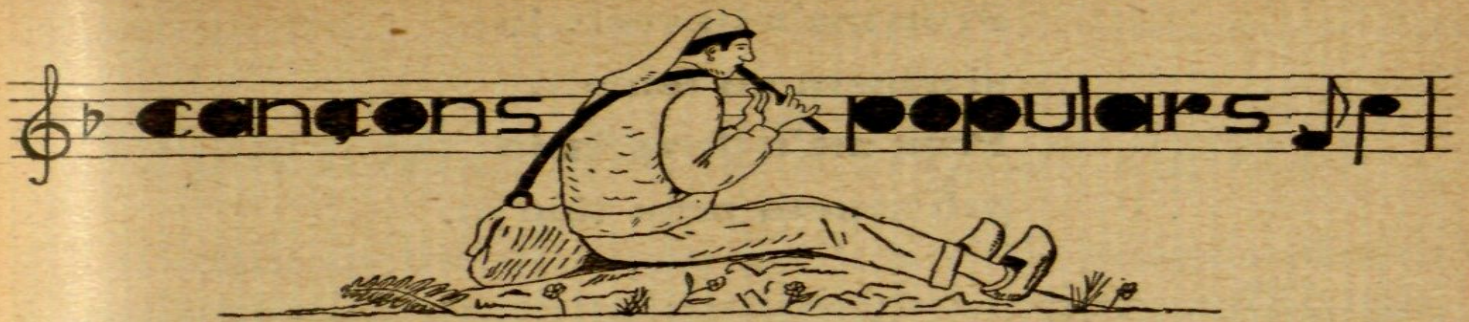

UNA LOCUCIO POPULAR

—
«*Ni de gavatx ni de porc,
no te'n fïis viu ni mort*».

El consell d'aquest adagi descobreix de seguida la profunda enemistat del nostre poble per la nació francesa, els fills de la qual anomenen gavatxos en sentit menyspreatiu. Els repetits setges que com a població fronterera s'ha vist obligada a sostenir Girona, i el record de les calamitats sofertes per tal raó en diferents èpoques, han imprès en la nostra gent tan profund solc, que no deu cridar l'atenció veure traduïda en aquestes i semblants expansions l'animadversió que abruga sempre contra els nostres veïns de l'altra part de la ratlla pirenaica. Conté en si, aquesta espècie d'adagi, un axioma mèdic, i estableix una comparació un xic massa depressiva per al poble francès, ja que, mentre aconsella a la gent de no fer ús de la carn de porc per nociva a la salut, prevé el poble contra el gavatx, per fals i deslleial en les seves accions.

ENRIC CLAUDI GIRBAL.

M a r g a r i d e t a

MARGARIDETA lleva't dematí
que n'és tard de matinada;

Margarideta lleva't dematí
que n'és tard de dematí.

Prou me'n llevaria jo
si mitgetes ne tenia,
prou me'n llevaria jo,
prò mitgetes no tinc no.

Pere va a la plaça,

Pere ja n'hi compra,

Pere ja se'n torna,

Pere ja és aquí

Margarideta lleva't dematí.

Prou me'n llevaria jo
si vestidet ne tenia...

Prou me'n llevaria jo
si cotilleta tenia...

Prou me'n llevaria jo
si espadenyas ne tenia...

Prou me'n llevaria jo
si pinteta ne tenia...

Prou me'n llevaria jo
 si soneta no tenia...
 Prou me'n llevaria jo
 prò soneta prou tinc jo.

Joiós

Mar - ga - ri - de - ta lle - vat de - ma - ti que n'és tard de ma - ti -
 na - da. Mar - ga - ri - de - ta lle - vat de - ma - ti que n'és tard de de ma -
 -ti Prou me'n lle - va - ri - a jo si mit ge - tes en te -
 ni - a, prou me'n lle - va - ri - a jo pro mit - ge - tes no tinc
 no. Pe - re va a la pla ça. Pe - re ja n'hi com - pra, Pe re ja se'n
 tor - na, Pe - re ja és a - qui, Mar - ga - ri - de ta lle - vat de - ma - ti

(De «Cançons de tot arreu», per Mn. F. Baldelló, 1936).

AFORISMES I PROVERBIS

Qui vol mentir, gran memòria ha de tenir.

Canten papers i menten barbes.

Si vols mentir, digues el que sents dir.

Mula guita, ven-la prest.

Ço que hom aprèn al bressol dura més que hom no vol.

Qui va de nits, molt ensopega.

Qui bé tanca, bé obre.

Monuments desapareguts

EXISTIEN dintre el terme del poble de Pont de Molins (Girona), dos senzills monuments, commemoratiu, l'un, de la mort de don Lluís Carbajal, comte de la Unió, que comandava l'exèrcit quan la desgraciada batalla dels dies 17 i 20 de novembre del 1794. Es trobava situat a la part nord del poble, a un quilòmetre de distància i molt a prop de l'ermita de Nostra Senyora del Roure (avui en runes). Consistia en una creu de 3'70 metres d'alçada, posada sobre una base d'un metre d'altura. Tot construït de pedra treballada amb molt primor. En l'esmentada base hi havia una inscripció llatina, que, traduïda al nostre idioma, diu així:

«A la pietosa memòria de Lluís Carvajal, comte de la Unió, cap de l'exèrcit del Rosselló, que combatent amb valentia pel rei i la pàtria, després de molts fets notables, ¡quina pena!, caigué atravesat per dues bales en aquest mateix lloc, prop la capella del Roure, a la flor de la seva vida, el dia 20 de novembre del 1794.

»Es posa aquesta pedra amb la senyal sagrada de la redempció humana.

A. A.

Els afligits

P. P.»

L'altre monument s'aixecava a la distància de mig quilòmetre d'aquest poble, vora el camí de Cabanes, i estava format així mateix per una creu de 2 metres d'altura posada sobre una base de pedra de 1'15 metres. No estava tan ben treballada com la del comte de la Unió. En la base d'aquest monument, hi havia la següent inscripció:

«Morí en aquest lloc, defensant a la seva pàtria amb heroica valentia, el capità don Narcís Massanes, el dia 9 de juny de 1810. Les seves despulles, exhumades a 4 de juliol de 1814, es troben dipositades a l'església de la vila de Sant Feliu de Guíxols».

UNB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

Aquest número ha passat per la censura

Als colleccionistes de

GOIGS

*fem avinent que tenim un bon
assortit de GOIGS, correspo-
nents a:*

SANTS

SANTES,

MARE DE DÉU

SANT CRIST

etc.

*als preus de **10** i **15** cèntims
cada un, —també acceptem l'in-
tercanvi— en l'Administració de*

**CURIOSITATS
DE CATALUNYA**

RIERA ALTA, 61. - BARCELONA

Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General